

УДК 657.6

О. Г. Чепець,

к. е. н., доцент кафедри обліку, оподаткування та управління
фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5541-4145>

О. Л. Дубина,

старший викладач кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною
безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3707-2281>

К. Е. Руда,

здобувач вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-8234-2204>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.22.216

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ

O. Chepets,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Accounting, Taxation and Management
of Financial and Economic Security, Dnipro State Agrarian and Economic University

O. Dubyna,

Senior Lecturer of the Department of Accounting, Taxation and Management of Financial
and Economic Security, Dnipro State Agrarian and Economic University

K. Ruda,

Applicant for higher education, Dnipro State Agrarian and Economic University

INFORMATION AND ANALYTICAL PROVISION OF ACCOUNTING OF PAYMENTS WITH SUPPLIERS

У статті розглядаються теоретичні та практичні аспекти вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення обліку і контролю розрахунків з постачальниками в сучасних умовах господарювання. Під час дослідження формоване власне визначення поняття "зобов'язання" як економіко- правового відношення, що виникає внаслідок минулих подій в передбачає обов'язок підприємства перед іншими суб'єктами здійснити передачу активів, надання послуг або виплату коштів у майбутньому, що зумовлює зменшення економічних вигод. Визначено основні проблеми, що виникають в процесі обліку і контролю кредиторської заборгованості, зокрема, недостатню оперативність облікової інформації, фрагментарність даних, низький рівень автоматизації та відсутність єдиної аналітичної системи. Проаналізовано сучасні підходи до оцінки постачальників та виконання ними договірних зобов'язань, запропоновано використання балової системи оцінювання контрагентів та інтегрованих аналітичних панелей (дашбордів) для підвищення прозорості та достовірності облікових даних. Особлива увага приділяється впровадженню систем Business Intelligence, що дозволяють в режимі реального часу контролювати стан розрахунків, прогнозувати ризики та підвищувати ефективність управлінських рішень. Результати дослідження сприяють оптимізації процесів закупівель, зміцненню партнерських відносин та підвищенню фінансової дисципліни підприємства.

The article examines the theoretical and practical aspects of improving the information and analytical provision of accounting and control of payments with suppliers, which is a key factor in the effective management of the company's financial flows and the minimization of non-payment risks. The importance of timely, reliable and analytically processed

accounting for management decision-making, cash flow planning and ensuring financial stability is emphasized. A proper definition of the concept of "liability" is formed as an economic and legal relationship that arises as a result of past events and involves the obligation of the enterprise to other subjects to transfer assets, provide services or pay funds in the future, which leads to a decrease in economic benefits. It is substantiated that effective information and analytical support allows not only to control the payables, but also to strengthen partnership relations, increase the solvency and financial discipline of the enterprise. The main problems in accounting for accounts payable are identified, including insufficient information efficiency, fragmented data, low level of automation and lack of a single analytical system. Modern approaches to assessing the reliability of suppliers and their fulfillment of contractual obligations are analyzed, the use of a scoring system and integrated analytical panels (dashboards) is proposed to increase the transparency and reliability of accounting data. Special attention is paid to the implementation of Business Intelligence systems, which ensure monitoring of calculations in real time, forecasting of financial risks and increasing the efficiency of management decisions. The importance of automating the processes of generating analytical reports is considered, which helps to reduce errors, save time and integrate data from different departments. The role of comparative analysis of suppliers based on the criteria of reliability and fulfillment of contractual obligations as a tool for managing supply chains and minimizing operational risks is highlighted. The study confirms that the implementation of a complex information and analytical approach increases the transparency of financial reporting, the accuracy of cost planning and allows timely detection of deviations in calculations.

Ключові слова: облік розрахунків, контроль заборгованості, постачальники, інформаційно-аналітичне забезпечення, Business Intelligence, дашборди, фінансова дисципліна.

Keywords: settlement accounting, debt control, suppliers, information and analytical support, Business Intelligence, dashboards, financial discipline.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В сучасних умовах господарювання питання організації обліку і контролю розрахунків з постачальниками набуває особливої актуальності, оскільки ефективність управління зобов'язаннями безпосередньо впливає на фінансову стабільність, ліквідність та ділову репутацію підприємства. Незважаючи на наявність усталених методичних підходів до обліку операцій з постачальниками, залишається низка невирішених проблем, основними з яких є: обмеженість аналітичних можливостей бухгалтерської інформації для прийняття управлінських рішень; відсутність цілісного нормативного регулювання окремих аспектів обліку взаєморозрахунків; недостатність єдиних методичних підходів до оцінки та аналізу стану розрахункової дисципліни; недосконалість внутрішнього контролю, що ускладнює своєчасне виявлення порушень і запобігання ризикам неплатежів.

Необхідність пошуку нових підходів до вдосконалення інформаційно — аналітичного забезпечення системи обліку і контролю розрахунків з постачальниками має важливе значення для розвитку теорії бухгалтерського обліку, підвищення рівня прозорості фінансової звітності та посилення аналітичної функції об-

ліку в управлінні підприємством. З практичної точки зору результати таких досліджень сприятимуть підвищенню ефективності використання фінансових ресурсів, зміцненню партнерських відносин із контрагентами та формуванню надійної системи внутрішнього контролю на підприємствах різних форм господарювання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика інформаційно — аналітичного забезпечення обліку і контролю розрахунків з постачальниками привертає значну увагу як вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків. Зокрема, у працях Бутинця Ф., Кібиш О., Корнієнко Д., Оляднічук Н., Подмешальської Ю., Сівак В., Шот А. та інших досліджено різні аспекти обліку і контролю кредиторської заборгованості, розглянуто різні підходи до оцінки ризиків, запропоновано удосконалення облікового забезпечення та контролю з метою підвищення ефективності фінансового управління підприємствами. Попри наявність значного наукового доробку, питання вдосконалення інформаційно — аналітичного забезпечення обліку і контролю розрахунків з постачальниками, зокрема в умовах воєнного стану, залишаються недостатньо опрацьованими. Це зумовлює потребу у подальших дослідженнях, спрямованих на розробку дієвих механізмів інформаційного забезпечення, які б сприяли

підвищенню достовірності облікових даних та зміцненню фінансової дисципліни підприємств.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета написання статті полягає у визначенні теоретичних засад, аналізі сучасного стану та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення інформаційно — аналітичного забезпечення обліку і контролю розрахунків з постачальниками з метою підвищення ефективності управління фінансово — господарською діяльністю підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Своєчасне облікове забезпечення розрахунків з постачальниками є надзвичайно важливим елементом ефективного управління діяльністю підприємством, особливо в сучасних умовах економічної нестабільності, інфляційних коливань та зростання фінансових ризиків. Належна організація обліку і контролю забезпечує оперативне отримання достовірної інформації про стан зобов'язань перед контрагентами, що дозволяє планувати платежі, уникати прострочення розрахунків і зберегти ділову репутацію підприємства.

Крім того, актуальність своєчасного облікового забезпечення посилюється в умовах цифровізації економіки, коли швидкість обробки даних і точність фінансової інформації стають ключовими чинниками конкурентоспроможності. Запізнення або неточності у відображенні господарських операцій можуть привести до порушення фінансової дисципліни, виникнення штрафних санкцій та спотворення показників звітності.

Своєчасний облік розрахунків з постачальниками також сприяє підвищенню ефективності контролю за використанням фінансових ресурсів, удосконаленню планування грошових потоків і забезпеченню прозорості фінансово — господарської діяльності. Таким чином, якісне облікове забезпечення виступає не лише технічним процесом реєстрації операцій, а й важливою складовою стратегічного управління підприємством, що дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення та мінімізувати ризики неплатоспроможності.

Незалежно від форми власності, будь-яке підприємство взаємодіє з іншими суб'єктами господарювання задля забезпечення своєї діяльності необхідними засобами та предметами праці, ресурсами, роботами та послугами. Особливістю таких відносин, на думку Шот А. та Сівак В., є: "...різниця у часі між моментом

постачання та сплати за рахунками, тому у підприємства виникає поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги" [7]. Постійний контроль за сумою таких зобов'язань має надзвичайно важливе значення, адже кредиторська заборгованість фактично є тимчасово вільними оборотними коштами, які прямо впливають на ліквідність, платоспроможність та фінансову стійкість суб'єкта господарювання. Неефективне управління цими розрахунками може привести до фінансових ускладнень, зниження довіри контрагентів та порушення договірної дисципліни.

Методологічні засади визнання, оцінки та відображення зобов'язань в бухгалтерському обліку, а також порядок їх розкриття у фінансовій звітності визначено низкою національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, а саме: НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" [3] та НП(С)БО 11 "Зобов'язання" [4].

Законодавство України трактує поняття "Зобов'язання" як: "...заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди" [4].

На нашу думку, зобов'язання — це економіко — правове відношення, що виникає внаслідок минулих подій і відображає обов'язок підприємства перед іншими суб'єктами господарювання, державою або працівниками здійснити у визначений термін передачу активів, надання послуг або виплату коштів, виконання якого зумовлює зменшення економічних вигід у майбутньому. Таке трактування дозволяє поєднати економічний зміст (як зменшення майбутніх вигод та вплив на фінансову стійкість підприємства) із правовою сутністю (як зобов'язання, що виникає на підставі договору або іншого юридичного факту).

Науковці Подмешальська Ю.В. та Корнієнко Д.В. зазначають, що процес оформлення вхідної інформації в бухгалтерському обліку, її обробка та відображення в регістрах обліку "...визначає методологічні аспекти організації бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками" [6]. Це передбачає дотримання принципів повноти, своєчасності, достовірності та аналітичності відображення господарських операцій. Від якості опрацювання вхідної інформації залежить точність формування показників кредиторської заборгованості, правильність визначення фінансових результатів та рівень інформативності даних для управлінських потреб. Раціональна організація цього процесу забезпечує ефективне функціо-

Таблиця 1. Основні проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення обліку розрахунків з постачальниками

Проблема	Опис
Недостатня оперативність облікової інформації	Облікові дані про розрахунки з постачальниками часто формуються із запізненням, що ускладнює своєчасне прийняття управлінських рішень і контролювання заборгованості
Фрагментарність та неузгодженість інформаційних потоків	Дані, отримані з різних підрозділів (бухгалтерії, відділу постачання, фінансового відділу), не завжди узгоджуються між собою, що призводить до викривлення показників аналітики
Відсутність єдиної аналітичної системи обліку розрахунків	У багатьох підприємствах облік ведеться у кількох незалежних програмах або вручну, без інтеграції даних у єдине інформаційне середовище
Низький рівень автоматизації процесів контролю розрахунків	Брак сучасного програмного забезпечення не дозволяє проводити ефективний моніторинг стану кредиторської заборгованості та виявляти ризики не своєчасних платежів
Недостатня аналітична обробка даних	Облік зводиться переважно до реєстрації операцій, без проведення глибокого аналізу структури, динаміки та строків погашення заборгованості
Відсутність належного внутрішнього контролю за розрахунками	У деяких підприємствах не встановлено чітких процедур перевірки первинних документів, контролю залишків заборгованості та відповідальності за своєчасність платежів
Помилки в оцінці та класифікації зобов'язань	Невірне віднесення заборгованості до коротко- чи довгострокової, а також некоректна оцінка сум зобов'язань може призвести до спотворення фінансової звітності
Брак кваліфікації персоналу у сфері аналітичного обліку	Недостатня підготовка працівників щодо використання сучасних ІТ-засобів обліку та аналізу знижує ефективність інформаційно-аналітичного забезпечення

Джерело: сформовано авторами.

нування системи інформаційно — аналітичного забезпечення, сприяє підвищенню прозорості розрахунків, своєчасному виявленню відхилень і ризиків, а також формує надійну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Однак система інформаційно-аналітичного забезпечення обліку розрахунків з постачальниками характеризується низкою проблемних аспектів. Основні проблеми інформаційно — аналітичного забезпечення обліку розрахунків з постачальниками наведені в таблиці 1.

В процесі проведеного дослідження поставила необхідність подальшого наукового опрацювання питань удосконалення інформаційно — аналітичного забезпечення. Це дозволить підвищити достовірність облікових даних, своєчасність відображення розрахункових операцій і забезпечити ефективний контроль за дотриманням платіжно-розрахункової дисципліни на підприємствах.

Оляднічук Н.В. одним із напрямків пол-

іпшення обліку розрахунків з постачальниками вважає проведення зустрічної звірки з контрагентом задля уникнення простроченої заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками [5]. Проведення зустрічної звірки з контрагентами є важливим інструментом контролю достовірності даних бухгалтерського обліку, оскільки дозволяє своєчасно виявити розбіжності між взаємними розрахунками підприємства та його постачальників чи підрядників. Така процедура сприяє попередженню виникнення простроченої заборгованості, забезпечує своєчасне виконання договірних зобов'язань, зміцнює партнерські відносини та підвищує рівень фінансової дисципліни підприємства. При цьому пропонуємо використовувати Акт зустрічної перевірки розрахунків, наведений в таблиці 2.

Таблиця 2. Акт зустрічної звірки розрахунків

№ з/п	Дата операції	Зміст операції	Сума за даними ТОВ «Ітахофабрика-2018», грн	Сума за даними «АгроХім Постач», грн	Примітка
1	10.08.2025	Поставка кормів (рах. №458)	185 000	185 000	
2	15.08.2025	Оплата за поставку кормів (платіжна інструкція №198)	185 000	185 000	
3	25.09.2025	Поставка комбікорму (рах. №512)	108 000	108 000	
4	30.09.2025	Оплата за комбікорм (платіжна інструкція №234)	100 000	100 000	залишок 8 000 грн

В сучасних умовах підвищення якості аналітичної інформації щодо розрахунків з постачальниками є ключовим чинником ефективного управління фінансовими потоками підприємства. Одним із пріоритетних напрямків у цьому контексті є впровадження систем Business Intelligence, які забезпечують глибокий аналітичний моніторинг стану розрахунків у режимі реального часу. Завдяки інтеграції таких систем із бухгалтерським програмним забезпеченням забезпечується автоматичне формування звітів про заборгованість, виявлення прострочених платежів, прогнозування ризиків та аналіз динаміки фінансових зобов'язань, що підвищує обґрунтованість управлінських рішень. Використання Business Intelligence — технологій дає змогу перетворити необроблені бухгалтерські дані на цінну аналітичну інформацію для прийняття управлінських рішень.

Важливим елементом удосконалення інформаційно — аналітичного забезпечення є розроблення інтегрованих аналітичних панелей (дашбордів), які наочно відображають ключові показники стану розрахунків з постачальниками. Такі панелі дозволяють керівництву оперативно оцінювати рівень заборгованості, частку прострочених платежів, а також здійснювати порівняльний аналіз постачальників за критеріями надійності та виконання договірних зобов'язань. Полегшити роботу з інтегрованими дашбордами можна за рахунок налаштування автоматичного оновлення при зміні даних у бухгалтерських системах. Використання дашбордів підвищує прозорість облікових даних та сприяє швидкому прийняттю управлінських рішень.

Наступним важливим кроком для удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення обліку і контролю розрахунків з постачальниками є проведення порівняльного аналізу постачальників за критеріями надійності та виконання договірних зобов'язань, що є важливим інструментом управління ланцюгами постачання та мінімізації ризиків перебоїв у роботі підприємства. Надійність постачальника визначається кількома ключовими факторами, серед яких фінансова стабільність, репутація на ринку, тривалість співпраці та якість продукції чи послуг. Фінансова стабільність постачальника свідчить про його здатність виконувати зобов'язання без ризику банкрутства або затримок, тоді як репутація на ринку відображає досвід роботи з

іншими клієнтами та наявність позитивних відгуків. Тривалість співпраці з підприємством є показником стабільності взаємовідносин, а висока якість продукції або послуг знижує ймовірність рекламаций та потребу у додаткових перевірках.

Виконання договірних зобов'язань оцінюється за критеріями своєчасності поставок, відповідності обсягів замовлення, гнучкості постачальника у реагування на зміни умов і повноти документального оформлення. Своєчасність поставок та точне виконання обсягів є критичним для забезпечення безперервності виробничих процесів, тоді як гнучкість постачальника дозволяє оперативно реагувати на зміни попиту або специфікацій замовлення важливе значення має також правильність та повнота супровідних документів, що спрощує бухгалтерський та логістичний облік.

Для порівняльного аналізу постачальників пропонуємо використовувати балову систему оцінювання, де кожний критерій оцінюється за школою від одного до п'яти балів. При цьому критичні критерії, такі як фінансова стабільність та своєчасність поставок, можуть мати більшу вагу, а для менш критичних — меншу. Розрахунок зваженого середнього балу дозволяє отримати інтегральну оцінку постачальника та визначити його позицію серед інших учасників ринку. Практичне застосування такого підходу демонструє, що найбільш надійні постачальники характеризуються високими показниками за всіма ключовими критеріями та можуть розглядатися як пріоритетні партнери для довгострокових контрактів. Постачальники з нижчими оцінками за окремими критеріями можуть бути залучені для допоміжних замовлень або підлягати більш ретельному контролю. Таким чином, проведення порівняльного аналізу постачальників дозволяє підприємству оптимізувати процеси закупівель, знизити ризики та підвищити ефективність управління ланцюгами постачання.

Ефективним напрямом удосконалення є автоматизація формування аналітичних звітів щодо виконання договірних зобов'язань. Це дає змогу мінімізувати ручні операції, підвищити точність облікових даних та створити єдиний інформаційний простір для бухгалтерської та управлінської аналітики. Автоматизовані звіти дозволяють проводити деталізацію заборгованості за строками, відстежувати дотримання умов договорів та формувати попереджувальні сигнали щодо можливих порушень платіжної

дисципліни. У сукупності, ці заходи забезпечують підвищення достовірності, оперативності та аналітичної цінності інформації, необхідної для контролю й оптимізації розрахунків з постачальниками.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Інформаційно-аналітичне забезпечення обліку розрахунків з постачальниками є ключовим чинником ефективного управління фінансовими потоками підприємства. Належна організація обліку дозволяє своєчасно отримувати достовірну інформацію про стан кредиторської заборгованості, що забезпечує планування платежів, мінімізацію ризиків прострочених розрахунків та зміцнення фінансової дисципліни. Оцінка надійності постачальників та виконання ними договірних зобов'язань, а також впровадження інтегрованих дашбордів та Business Intelligence визначені головними напрямками для підвищення прозорості та оперативності облікових даних.

Література:

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: навчальний посібник / [Бутинець Ф. Ф., Герасимович А. М., Кірейцев Г. Г.]; під ред. Ф. Ф. Бутинця. Житомир: Рута, 2007. 723 с.

2. Кібиш О. Аудит розрахунків з постачальниками, покупцями та замовниками як інструмент оцінки фінансового стану підприємства. Сталій розвиток економіки. 2025. № 1 (52). С. 425—430. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1201/1154>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-60>.

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>.

5. Оляднічук Н.В. Удосконалення обліку та аудиту розрахунків із постачальниками та підрядниками. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2021. № 47. С. 86—92. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2021/47-2021/12.pdf>. DOI: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2021-47-10>.

6. Подмешальська Ю.В., Корнієнко Д.В. Облік розрахунків з постачальниками за вида-

ми економічної діяльності. Агросвіт. 2021. № 24. С. 58—64. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/24_2021/9.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306&6792.2021.24.58>.

7. Шот А., Сівак В. Аналітичне забезпечення обліку і контролю виконання договірних зобов'язань з постачальниками. Економіка та суспільство. 2021. № 30. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/629/603>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-33>.

References:

1. Butynets', F.F. Herasymovych, A.M. and Kirejtsev, H.H. (2007), *Bukhhalters'kyj finansovyj oblik: navchal'nyj posibnyk* [Financial accounting: a study guide], Ruta Zhytomyr, Ukraine.

2. Kibysh, O. (2025), "Audit of settlements with suppliers, buyers and customers as a tool for assessing the financial condition of the enterprise", *Stalyj rozvytok ekonomiky*, [Online], vol. 1 (52), pp. 425—430, available at: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1201/1154> (Accessed 1 November 2025).

3. Ministry of Finance of Ukraine (2013), "National Regulation (Standard) of Accounting 1 "General requirements for financial reporting", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (Accessed 1 November 2025).

4. Ministry of Finance of Ukraine (2000), "National Regulation (Standard) of Accounting 11 "Obligations", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (Accessed 1 November 2025).

5. Oliadnichuk, N.V. (2021), "Improvement of accounting and auditing of payments with suppliers and contractors", *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, [Online], vol. 47, pp. 86—92, available at: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2021/47-2021/12.pdf> (Accessed 1 November 2025).

6. Podmeshal's'ka, Yu.V. and Kornienko, D.V. (2021), "Accounting of payments with suppliers by types of economic activity", *Ahrosvit*, [Online], vol. 24, pp. 58—64, available at: http://www.agrosvit.info/pdf/24_2021/9.pdf (Accessed 1 November 2025).

7. Shot, A. and Sivak, V. (2021), "Analytical provision of accounting and monitoring of contractual obligations with suppliers", *Ekonomika ta suspil'stvo*, [Online], vol. 30, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/629/603> (Accessed 1 November 2025).

Стаття надійшла до редакції 10.11.2025 р.